

Saana-Maria Jokinen

Syyrian tilanteen taustoista

Saana-Maria Jokinen kirjoittaa Impulsseja-artikkelissa 2/2011 Syyrian kriisin taustoista. Syyriassa poliittista ja taloudellista valtaa käyttää alaviitti-eliitti, johon myös presidentti Bashar Al Assad kuuluu. Tavallisten syyrialaisen mahdollisuudet menestyä omassa maassaan riippuvat ensisijassa heidän suhteistaan maata hallitsevaan alaviitti-eliittiin. Nuorisotyöttämyys on arvioiden mukaan 30 prosenttia ja yhä useammalla nuorella on mahdollisuus pitää yhteyttä ulkomaailmaan internetin välityksellä. Tämä selittää osaltaan syyrialaisen nuorten aktiivisuutta viimeaikaisissa kansannousuissa. Syyrian hallinto käyttää mielenilmausten tukahduttamiseen *shabeehaa*. Arabiankielinen termi viittaa siviilipukuihin, usein kepein, sähköpiiskoin, metalliketjuin tai veitsin aseistautuneisiin, roistoihin, jotka toimivat epävirallisesti yhdessä maan armeijan ja turvallisuusjoukkojen kanssa.

Eräänä kuumana huhtikuuisena iltapäivänä reilu vuosi sitten istuin syyrialaisen ystäväni Mohamedin (nimi muutettu) kanssa Damaskoksen Mezze-valtatien varrella sijaitsevassa Sahara-kahvilassa. Ennen kuin laki, joka kielsi tupakoimisen sisätiloissa, oli astunut voimaan muutamaa viikkoa aiemmin, oli Damaskoksen kahviloiden ilma usein ollut harmaana nargile-piippujen savusta. Nyt ilma Saharan sisätiloissa oli kuitenkin miellyttävän raikas.

Sahara oli tyypillinen damaskoslaisen yläluokan hangout. Sen länsimaalainen menu ja siedettävät pizzat houkuttelivat kuitenkin satunnaisesti paikalle myös paikalliseen arabiruokaan ja vanhan kaupungin turisteihin kyllästyneitä ulkomaalaisia. Olimme juuri tehneet tilauksemme, kun sisään kahvilaan asteli kolme tukevarakenteista, keski-ikää lähentelevää miestä. Kaikki kolme olivat sonnustautuneet tuulipukuihin, joiden kanssa miesten paksuissa ranteissaan kiiltelevät luksuskellot ja silmiä peittävät aurinkolasit muodostivat erikoisen kontrastin. Ylelliset autonsa (Hummerin ja BMW:n viimeisimpiä malleja) miehet olivat jättäneet kahvilan vallet-pojan parkkeerattavaksi, kuten Saharan kaltaisissa paikoissa oli tapana. Paitsi miesten ulkonäöstä ja autoista (keskimääräinen syyrialainen ansaitsee noin \$240 kuukaudessa¹[1]), myös tarjoilijoiden kiireestä järjestää miehille kahvilan paras pöytä, oli helppo ymmärtää, että kyseessä olivat silmätekevät henkilöt.

"*Keitä he ovat?*" kuiskasin seuralaiselleni nyökäten vaivihkaa kolmikkoon päin. "*Hän*", kuiskasi Mohamed takaisin nyökäten huomaamattomasti ensimmäiseen mieheen, "*on Ali Duban poika Majer*". *Ali Duba oli sotilaallisen tiedustelupalvelun johtaja ja vanhan presidentin, Hafez Al Assadin, lähin neuvonantaja*". "...*ja keskeisessä roolissa Haman verilöylyssä, eikö totta?*" kuiskasin takaisin, seuraten samalla länsimaalaisen silmiin lähinnä gangsterijoukkiota muistuttavaa kolmikkoa. Ali nyökkäsi.

¹[1] Syria's average monthly salary at SYP 11 133, Syria Today (www.syria-today.com), 05.2010

Ennen matkustamista Syyriaan, olin lukenut matkaoppaista, että paikallisten kanssa piti välttää puhumista politiikasta. Sittemmin olin kuitenkin huomannut, että politiikasta saattoi kyllä puhua – kunhan sen teki luotettavassa seurassa. Levottomuuksia edeltäneessä Syyriassa oli kuitenkin yksi sana, jota rohkeimpienkaan paikallisten harvoin kuuli lausuvan. Jos he sen kuitenkin tekivät, tuntuivat ihmiset lähes vaistomaisesti madaltavan ääntään. Tämä sana oli Hama.

Orontes-joen varrella, Syyrian keskiosassa sijaitsevasta Haman kaupungista oli vuoteen 1982 mennessä tullut Syyrian Muslimiveljeskunnan johtaman vastarintaliikkeen toiminnan keskus. Syyriaa tuolloin hallinnut presidentti Hafez Al Assad, nykyisen presidentti Bashar Al Assadin isä, päätti kukistaa vastarintaliikkeen kovin ottein ja lähetti veljensä Rifaat Al Assadin johtaman armeijan Hamaan. Seuraavien kolmen viikon aikana ikivanhoista vesipyörästään kuuluisa kaupunki joutui armottoman pommituksen kohteeksi, minkä seurauksena suuri osa kaupungin vanhaa keskustaa tuhoutui täysin.

Koska tiedotusvälineitä ei päästetty paikalle eikä sosiaalisesta mediasta oltu tuolloin vielä kuultukaan, liikkuu Haman verilöylyn uhrien määrästä vielä lähes kaksi vuosikymmentä tapahtuman jälkeenkin varsin erilaisia arvioita. Varovaisen arvion mukaan Syyrian armeija surmasi Hamassa ainakin 20 000 oman maansa kansalaista. Syyrian Muslimiveljeskunnan mukaan uhrien todellinen lukumäärä oli noin 40 000. Rifaat Al Assadin kerrotaan kerskailleen Haman uhriluvun olleen ”vähintäänkin 38 000”.

”Majer Duba, Ali Duban poika...”, jatkoi Mohamed, ”...on liikemies. Hän omistaa öljy-yhtiön, radioaseman, mainostoimiston...you name it...Nämä kaikki ovat kuitenkin vain silmänlumetta. Todellisuudessa nuoremman Duban kerrotaan hankkivan omaisuutensa rahanpesusta”.

”Entä keitä ovat muut?” jatkoin utelemistani vaikka ruokamme olivat jo saapuneet. *”Hän on Bahjat Suleymanin poika, Majed”* Mohamed mutisi nyökäten tuskin huomaamattomasti toiseen miekkosista. *”Vanhempi Suleyman, joka toimi tiedustelupalvelun johtajana, mainittiin YK:n raportissa yhtenä Rafik Haririn murhan suunnittelijoista. Nykyään hän toimii Syyrian Jordanian suurlähettiläänä”.* Seurasin katseellani ruokailevaa kolmikkoa, jonka ympärillä hääri suuri joukko hermostuneen näköisiä tarjoilijoita. Olin hiljattain vierailut Haririn haudalla Beirutissa. Muistin kuulleen Beirutissa murhan aikaan olleelta tuttavaltani, että Libanonin entisen pääministerin vuonna 2005 surmannut autopommi oli ollut niin massiivinen, että räjähdys oli voinut kuulla kilometrien päähän tapahtumapaikalta. Räjähdyksessä sai surmansa paitsi itse Hariri, myös 21 muuta henkilöä.

”Bahjat Suleymanin poika Majed...”, keskeytti Mohamed mietteeni, ”...hallinnoi suurta osaa Syyrian printtimestiasta mediafirma United Groupin kautta. Firmalla on toimistoja myös Libanonissa ja joissakin Persian lahden maissa. Se julkaisee lehtiä kuten Baladna, Layalina, Al Waseet jne. Viimeksi mainittu ilmestyy paitsi Syyriassa, myös Kuwaitissa ja Saudi Arabiassa”.

”Ja viimeinen miehistä?” jatkoin sinnikkäästi, vaikka huomasin Mohamedin jo yrittävän käydä nopeasti viilenevän annoksensa kimppuun. *”Samer Douban serkku, Akhtem”,* vastasi kärsivällinen seuralaiseni. *”Hän on myös liikemies, mukana mediabisneksessä. Tosiasiassa Akhtem kuitenkin tekee rahaa salakuljettamalla polttoainetta Libanoniin, Turkkiin ja Jordaniaan”.*

Tuona huhtikuuisena iltapäivänä sattumalta näkemässämme kolmikossa ruumiillistui monella tapaa se, mikä Syyrian yhteiskunnassa on vialla ja mitä vastaan maan kansalaiset ovat viime kuukausina viimein nousseet kapinoimaan. Vaikka mediassa puhutaankin pääasiassa presidentti Bashar Al Assadista, on niin poliittinen

kuin taloudellinenkin valta Syyriassa itse asiassa pienen alaviitteliitin (joiden jäsenistä valtaosa on sukua toisilleen) käsissä.

Suurin osa Syyrian alaviiteista, joiden uskonto on shia-islamin alalahko, on alun perin kotoisin Välimeren rannikolta, Latakian kaupungin läheisyydestä. Alaviitit olivat valtaosin köyhiä ja kouluttamattomia, kunnes Hafez Al Assad kaappasi vallan vuonna 1970. Tämän jälkeen Syyrian poliittista päätöksentekoa, armeijaa ja taloutta on hallinnut pääasiassa alaviiteistä koostuva sisäpiiri. Viimeisen vuosikymmenen aikana on valta Syyriassa alkanut vähitellen siirtyä isiltä pojille, toisin sanoen vuonna 2000 kuolleen Hafez Al Assadin ikäluokan edustajilta heidän aikuisille pojiltaan.

Sahara-kahvilassa näkemiemme henkilöiden lisäksi Syyrian ”kuninkaallisen perheen”, kuten tavalliset syyrialaiset maata johtavaa eliittiä joskus salaa nimittävät, keskeisiin hahmoihin lukeutui aina viime aikoihin saakka²[2] myös muun muassa presidentin äidinpuoleinen serkku ja lapsuudenystävä Rami Makhoulf. Makhoulf tunnetaan parhaiten telekommunikaatioyrittäjä SyriaTelin omistajana, mutta hänen taloudellinen imperiuminsa kattaa lisäksi muun muassa duty free -myymälöiden ketjun, sekä joukon monopoli- tai lähes monopoli-asemaa nauttivia kiinteistö-, öljy, ilmaliikenne- ja rakennusalan yrityksiä. Arvioiden mukaan Makhoulf, jota vastaan USA asetti talouspakotteita jo vuonna 2008, hallinnoi noin 60 prosenttia Syyrian taloudesta³[3]. Kansanedustaja Riad Seif oli vielä ennen viimeaikojen kansannousua ainoa syyrialainen, joka oli uskaltanut epäsuorasti kyseenalaistaa Makhoulfin taloudellisen vallan Syyriassa. Tästä hyvästä Seif tuomittiin vuonna 2001 viideksi vuodeksi vankilaan.

Huomattavaa valtaa Syyriassa käyttää myös pahamaineisen presidenttikartan johdossa oleva, Bashar Al Assadin nuorempi veli Maher. Maher Al Assadia pidetään yleisesti Syyrian johtavan eliitin hahmoista luonteeltaan arvaamattomimpana. Internetiin on Syyrian levottomuuksien alettua muun muassa ilmestynyt video, jossa erehdyttävästi Maheria muistuttava henkilö kuvaa kännykkäkamerallaan syyrialaisen siviilien silpoutuneita ruumiita. Toisessa YouTubeen ladatussa videossa Maherin nahkatakkiin sonnustautunut kaksoisolento ampuu kohti aseettomia mielenosoittajia. Maherin, kuten hänen setänsä Rifaatinkin aikoinaan, kerrotaankin ottavan mielellään itse aktiivisesti osaa väkivaltaisuuksiin.

Se, että Maherin johtaman presidenttikartan joukot ovat jatkaneet siviilien surmaamista siitäkin huolimatta, että presidentin tiedottaja on useaan otteeseen ilmoittanut presidentin kieltäneen siviilien ampumisen, on saanut monet niin Syyriassa kuin ulkomaillaakin spekuloimaan, missä määrin Bashar Al Assad on edelleen Syyrian johdossa ja missä määrin valta maassa on kenties luisumassa (tai jo luisunut) hänen veljensä Maherin käsiin⁴[4]. Ranskassa asuva syyrialainen tuttavani Ziad (nimi muutettu) piti epäilyksiä Basharin aseman heikentymisestä kuitenkin väärinä. *”Tämä on vain kuva, jonka hallinto haluaa luoda!” puuskahti Ziad keskustellessani hänen kanssaan muutama päivä sitten. ”Kun vanha presidentti oli vallassa, meille kerrottiin samaa tarinaa; että Hafez on hyvä, mutta hänen veljensä Rifaat on mielipuoli. Todellisuudessa he molemmat tietävät varsin hyvin mitä tekevät, niin Bashar Al Assad kuin Maherkin”*.

Oli totuus sitten mikä tahansa, Bashar Al Assadin todellisen vallan määrää on joka tapauksessa arvuuteltu aina siitä lähtien, kun tuolloin vasta 34-vuotias Lontoossakin opiskellut silmälääkäri nousi Syyrian johtoon vanhan presidentin kuoltua vuonna 2000. Yleisessä tiedossa oli, että Hafezin seuraajan paikkaa oli jo kauan pedattu Basharin vanhemmalle veljelle, Basilille, mutta suunnitelmiin tuli muutos, kuin Basil yllättäen

²[2] Rami Makhoulf ilmoitti 17.6.2011 luopuvansa kaikista liiketoimistaan.

³[3] Assad cousin accused of favouring family, the Financial Times, 21.4.2011

⁴[4] Mm. James Denselow: Bashar al-Assad: the dictator who cannot dictate, Comment is Free, the Guardianin internetversio, 11.5.2011

menehtyi auto-onnettomuudessa vuonna 1994. Armeijakoulutuksen saaneen, karskin oloisen Basilin (kuvissa parrakas Basil poseeraa mielellään sotilaan univormussa, aurinkolasit silmillään) sijaan presidentiksi nousikin siten odottamatta Hafezin nuorempi poika; hontelo, tietokoneita harrastava, Bashar.

Maltilliset uudistukset, jotka Bashar pani toimeen Syyriassa valtaan noustuaan, sekä joidenkin mielipidevankien vapauttaminen, saivat monet länsimaalaiset tarkkailijat vakuuttuneiksi nuoren presidentin uudistusmielisyydestä. Esimerkiksi Iso-Britannian entinen ministeri Peter Mandelson kuvaili tuoretta presidenttiä vuonna 2001, tämän kanssa käymiensä keskustelujen perusteella, *"kunnan mieheksi, jolla on edessään vaikea työ"*⁵[5].

Kun niin kutsuttu Damaskoksen kevät oli jälleen muuttunut talveksi syksyyn 2001 mennessä, alkoi suosiotaan kasvattaa teoria, jonka mukaan Bashar kyllä itse oli uudistushaluinen, mutta hänen isänsä sukupolven edustajat maan hallinnossa, niin kutsuttu vanha kaarti, estivät liian radikaalien uudistusten toimeenpanemisen. Vielä niinkin hiljattain, kuin kuluvan vuoden huhtikuussa, Iso-Britannian ulkoministeri William Hague kuvaili tilannetta Syyriassa seuraavasti: *"Yksi Syyrian ongelmista on se, että presidentti Assadin valta riippuu joukosta ihmisiä. Tähän joukkoon kuuluu sekä hänen perheenjäseniään, että hallituksen jäseniä. En tiedä, kuinka vapaasti [Bashar Al Asad] voisi toteuttaa uudistuksia, vaikka sitä haluaisi"*⁶[6].

Ajatus siitä, että Bashar Al Assad itse on uudistusmielinen, mutta häntä ympäröi uudistuksia vastustava "vanha kaarti" on istunut sitkeänä aina viime aikoihin saakka myös monen syyrialaisen mielessä. Ystäväni Mohamedin mukaan valtaosa syyrialaisista kuitenkin muutti näkemyksensä presidentistä Al Assadin Syyrian parlamentissa maaliskuun 30. päivänä pitämän puheen jälkeen. *"Tuohon päivään saakka..."*, selitti Mohamed, *"uskoi suuri osa syyrialaisista vielä jossain määrin presidenttiin, siviilien kuolemista huolimatta. Ja me uskoimme, että hän parlamentissa pitämässään puheessa kertoisi tulevista uudistuksista. Mutta lopulta presidentti ei luvannutkaan yhtään mitään. Hän vain...vitsaili...Se suututti ihmiset. Tuosta päivästä alkaen Syyrian oppositio alkoi järjestäytymään toden teolla ja vaatimaan koko hallinnon uudistamista"*.

Tavallisten syyrialaisien mahdollisuudet menestyä (tai yhä enenevässä määrin edes hankkia perustoimentulo) omassa maassaan riippuvat ensisijassa heidän suhteistaan maata hallitsevaan alaviitteliittiin. Vaikutusvaltaisten sukulaisten ja muiden tarpeellisten kontaktien merkitys on Syyrian kaltaisessa yhteiskunnassa niin huomattava, että niille on olemassa oma arabiankielinen terminsä, *wasta*. Wasta on usein yksi ensimmäisistä arabiankielen sanoista, joita ulkomaalaiset oppivat Syyriaan saavuttuaan.

Viimeisen vuosikymmenen aikana korkeakoulututkinnon suorittavien syyrialaisien määrä on moninkertaistunut. Maalla ei kuitenkaan ole tarjota koulutusta vastaavia tai edes kohtalaisen toimeentulon tarjoavia työpaikkoja koulutetuille nuorilleen. Nuorisotyöttömyys on Syyriassa tällä haavaa hyvin varovaisen arvion mukaan yli 30 prosenttia⁷[7]. Harvat kunnollisen toimeentulon tarjoavat työpaikat

---

⁵[5] Kirjaimellisesti *"a decent man doing a difficult job"*, the Independent, 1.11.2001

⁶[6] Kirjaimellisesti: *"One of the difficulties in Syria is that President Assad's power depends on a wide group of people in his own family and, of course, other members of his own government. "I am not sure how free he is to pursue reform, even if he wanted to do so."* the Telegraph, 27.4.2011

⁷[7] Syria: Economic Hardship Feeds Social Unrest, Carnegie Middle East Center, www.carnegie-mec.org, 31.3.2011

menevät automaattisesti henkilöille, joilla on kontakteja maata hallitsevaan eliittiin, riippumatta heidän todellisista kyvyistään. Vaikutusvaltaisia sukulaisia vailla olevaan perheeseen syntyneen syyrialaisen mahdollisuudet elämässä ovatkin siten pitkälti ennalta määriteltäviä, jo ennen kuin hänen elämänsä on edes ehtinyt kunnolla alkaa.

Samaan aikaan kun vauraus ja etuoikeudet ovat viimeisen vuosikymmenen aikana keskittyneet Syyriassa yhä enenevässä määrin pienen eliitin käsiin, ovat nuoret syyrialaiset toisaalta yhä suuremmassa määrin tietoisia maailmasta heidän kotimaansa ulkopuolella. Maan suurimmissa kaupungeissa on runsaasti edullisia internetkahviloita, joissa länsimaisesti pukeutuneet syyrialaisnuoret chattaavat, surffaavat, facebookkaavat ja kuluttavat muuten vain aikaansa, aivan kuin missä tahansa maailman suurkaupungeista. Myös matkailijoiden määrä Syyriassa on viime vuosina noussut huimasti (turismin määrä lisääntyi Syyriassa 40 prosenttia vuosien 2009 ja 2010 välillä^[8]) ja koulutettujen länsimaalaisten nuorten aikuisten jatkuvalla läsnäololla, etenkin pääkaupunki Damaskoksessa (Syyriasta on Egyptin ohella tullut viime vuosina erityisen suosittu paikka opiskella arabiaa), on varmasti ollut vaikutuksensa paikallisten nuorten ajattelutapaan ja odotuksiin elämältään. Kaikki nämä tekijät selittänevät osaltaan nuorten syyrialaisien aktiivisuuden viimeaikaisissa kansannousuissa.

Puhuin Mohamedin kanssa viimeksi muutama viikko sitten. Hänen äänensä kuulosti hengästyneeltä ja lopulta hän joutui lopettamaan puhelun kesken kaiken. Keskustelumme edeltävänä perjantaina Mohamed oli kuullut tuttavaltaan, että Haman sairaalat tarvitsivat kipeästi verta. Mohamed ja kaksi hänen ystävänsä olivat lähteneet Hamaan tarkoituksenaan käydä luovuttamassa verta sairaalassa. Hamassa turvallisuuspalvelu *mukhabaratin* miehet olivat kuitenkin pidättäneet Mohamedin ystävineen ja vieneet heidät pahoinpideltäviksi. Mohamedilta oli murtunut kaksi kylkiluuta, hänen ystävältään käsivarsi. Seuraavana päivänä Mohamedin pankkitili oli jäädytetty.

Mohamedin mukaan pahoinpitelijät eivät olleet tavallisia mukhabaratin miehiä, vaan *shabeeha*. Arabiankielinen termi viittaa siviilipukusiin, usein kepein, sähköpiiskoin, metalliketjuin tai veitsin aseistautuneisiin, roistoihin, jotka toimivat epävirallisesti yhdessä maan armeijan ja turvallisuusjoukkojen kanssa. Aktivistilähteiden mukaan Syyrian hallinto käyttääkin surutta *shabeehaa* rauhanomaisten mielenosoitusten tukahduttamiseksi^[9]. Syy shabeehan suosimiseen on mitä ilmeisimmin ulkopuolisten tarkkailijoiden harhaanjohtaminen; toive siitä, että regiimi voi vierittää syyn mielenosoittajien surmista ja pahoinpitelyistä epämääräisille ”aseellisille joukoille”.

Kehotin Mohamedia olemaan varovainen, mutta hän ei tuntunut kuuntelevan minua. ”*Tiedätkö...on niin turhauttavaa kuulla tarinoita mielenosoituksista ja nuorista ihmisistä, jotka ovat antaneet henkensä tavoitteidemme vuoksi eri puolilla Syyriaa. Siksi, kun katson ruhjeita vartalossani, tulen melkein pä iloiseksi,*” sanoi Mohamed ylpeyttä äänessään.

Syyrian levottomuuksissa on toistaiseksi kuollut arviolta 2000 ihmistä.

^[8] Romans, crusaders, are money printing machines for Syria tourism, Middle East Online, www.middle-east-online.com, 25.1.2011

^[9] Syrian Uprising Information Centre, Facebook 13.6.2011 sekä France24, 7.6.2011